

EDINOST

Izšla vsak dan, tudi ob nedeljah in praznikih, zjutraj. — Uredništvo: ulica sv. Frančiška Asiškega št. 20, I. nadstropje. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo, rokopiši se ne vračajo. — Izdajatelj in odgovorni urednik: Stefan Godina. — Lastnik konsorcijski listi Edinosti. — Tisk tiskarne Edinosti. — Naročnina: znaša na mesec L 3.—, pol leta L 18.— in celo leto L 36.—. — Telefon uredništva in uprave št. 11-57.

Mirovna konferenca.

PARIZ, 23. (S.) Vrhovni svet, ki mu je predsedoval Clemenceau, je zaslal razna poročila o mirovni pogodbi v Avstrijo. Odgovor na uredebo do dokončanja jutri svoje delo. V ponedeljek bo vrhovnemu svetu že lahko predloženo besedilo končnega mirovne pogodbe.

Vrhovni svet je tudi slišal Loniherjevo poročilo o premoženju vprašanih. Minister je poročal, da je začelo izročanje s strani Nemčije, toda množica, ki jo je Nemčija izročila, je mnogo manjša, nego se je predvidevalo, in to vsled težav z delavskim močmi, predvsem pa radi težav s prevažanjem.

Vrhovni svet je tudi zaslal Loniherjevo poročilo o razpisu, ali na naj odločitev vseh vprašanih. Vrhovni svet je sklenil, da se za sedaj ne razide, toda mogoče je, da se bodo seje vršile zjutraj, tako da bo lahko Clemenceau sledil razpravi v zbornici o odločitvi mirovne pogodbe z Nemčijo, ki se začne prihodnji tork.

Romunske rekvizicije na Madžarskem.

PARIZ, 24. (S.) Vrhovni zavezniki svet je sklenil, da bo zahteval od romunske vlade, naj vodi točen seznam vseh rekvizicij in prisilnih rekvizicij, da se more njih skupna vrednost odbiti od svote, ki bo morala Madžarska plačati Romuniji po izločitvi, ki se vključijo v mirovno pogodbo.

Iz Jugoslavije.

Jugoslovanske zasedbe v Banatu.

REKA, 23. (S.) »Socelo«: »Agramer Tagblatt« poroča iz Beograda: Včeraj so dobile srbske čete ukaz, da zasedejo Kis, Sombor, Desko in Širino v zgornjem Banatu, mesta, ki so bila prisojena Jugoslaviji.

Jugoslovanski listi demontirajo Storzovo izjavo o interniranih.

REKA, 23. (S.) »Socelo«: Zagrebški listi demontirajo odgovor italijanskega državnega podtajnika za znanje zadeve, grofi Storz, na vprašanje poslanca De Vitića o odvajanju Jugoslovancev iz zasedenega ozemlja. Proti izjavi službeni italijanski izjavi, da bi jugoslovanski interniranci iz Istre, Dalmacije in otokov več od 200, ni treba demontiranja z naše strani, ker smo že večkrat naglašali veliko število internirancev iz Dalmacije in Italiji; navedli smo celo imena. Samo število internirancev iz Dalmacije presega tisoč.

»Socelo« pripominja: »Ker ni verjetno, da bi bil državni podtajnik lagal brez namena, je demontiranje hrvatskih listov nov dokaz njihove zavestnosti.«

Prepričani smo tudi mi popolnoma, da je izključeno, da bi bil podtajnik Storza lagal.

IZ ČEHOSLOVAŠKE.

Odgovor predsednika Tušarja italijansko-čehoslovski zvezi.

RIM, 24. (S.) Predsedništvo čehoslovsko-italijanske zveze objavlja naslednje pismo ministrskega predsednika Tušarja, ki je poslal v odgovor na pismo, katero je dobil od imenovane zveze: »Dobil sem Vaše vljudno pismo in prosim, da blagovolite sprejeti moje najsrdačnejše zahvalo na vaša vabila. Ob tej priliki se vam zahvaljujem tudi za Vaše sodelovanje, ki je bilo jako uspešno. Imate pravico, da ste tudi ponosni na dosežene uspehe. Vi ste popolnoma razumeli namene čehoslovškega naroda in ste kot dobri državljani, ki so vedno pripravljeni izpostavljati svoje življenje za pravico, za pravičnost in za resnico, začeli intenzivno podpirati naše tako vroče in žive želje za dosego naše narodne neodvisnosti. Ves čehoslovski narod, vlada in jaz se popolnoma zavedamo vaših velikanskih zaslug in zaradi tega je Vaše ime zapisano z zlatimi črkami ne le na dnu naših src, temveč tudi v narodovi zgodovini. Vi imate vso pravico do našega neomejenega priznanja; želimo, da bi odnosi med Vašo slavno kraljevino in čehoslovsko republiko, odnosi, ki so nastali v skupnih bojih proti skupnemu nednu sovražniku, postali tesnejši in da bi se izpremenili v nerazkrajljivo prijateljstvo. Vporabljal bom vse svoje sile za udeležitev teh namenov.«

Iz Madžarske.

Nadvojvoda Josip priznal, da je deloval za Karla I. CURIH, 23. O legitimističnem in monarhičnem duhu nadvojvode Josipa priča jasno intervju.

PODLISTEK

IVAN BALOH:

Slepec.

»Ce sem bil priden, ne vem, ampak britten sem pa bil; še sedaj vem, kaj ste me enkrat vprašali.«

»Kaj pa?« — sem radovedno vprašal in se nasmehnil.

France je bil vidno zadovoljen in je začel: »Ravno je bil pouk o poslednjem olju. Vprašali ste: Na katerih udih se bolnik najprej mazi. Nobeden ni vedel, tudi jaz ne. Nekateri so rekli splošno: na glavi, drugi: na čelu, tretji: na ustnicah. Vsak je dobil odgovor: Ni prav. Tedaj ste mene pogledali in se kar vrteli v moje oči ter rekli: France, boš ti povedal: Kaj bi ti, kateri čut bi ti najtežje pogrešal? Pa sem kar butnil ven hitro: Svoje oči. Prav si povedal. Torej na očen se bolnik najprej mazi — tako se je glasil nauk naprej. Pohvalili ste me. Ali nisem prav povedal?«

Zdaj se je on nasmehnil — a jaz sem bil resen.

»Ampak mene na očeh ne bodo mazili,« tako je končal France.

Zdaj smo pa molčali vsi trije: on, jaz in — citre.

Nastal je mrak.

Iz polja se je vračala njegova mati. Videl sem jo od daleč — in sklenil, da grem. Bal sem se sestanka vseh treh.

»France, strune dobro igray pa, kolikor moreš.«

ki ga je imel budimpeštanski poročevalec praškega lista »Venger« s sedanjim madžarskim poglavjem. Na vprašanje, ali bi bil sprejel kroun sv. Stefana, če bi mu jo bila ponudila narodna skupščina, je odgovoril: »Mi imamo kronanega kralja, ki se dosedaj ni odpovedal prestolu.« Z drugimi besedami bi se to reklo, da smatra nadvojvoda Josip, čeprav je prisegel zvestobo republiku, še vedno Karla I. za madžarskega gospodarja in vladarja.

V omenjenem pogovoru demontira nadvojvoda Josip vest, ki pravi, da aspirira princ Teck, za ročec njegove hčere, na prestol.

Nadvojvoda Josip bo čakal kot zasebnik izida volitev.

BASEL, 23. (S.) Z Dunaja poročajo, da se je izjavil nadvojvoda Josip po dolgih pogačanjih, da je pripravljen se umakniti in čakati kot zasebnik izida volitev. Nova vlada bo sestavljena iz koalicijskega kabineta. Lovaszy dobi predsedništvo in zunanje zadeve, dr. Vasevica pravosodje, Garany trgovino, Peidl in Payer dobiva dve listnici za socialno politiko.

Zvišanje železniških pristojbin za 25%.

RIM, 23. Komisija za železniške pristojbine je baje odločila, da se zvišajo pristojbine za 25%. Tako zvišanje je povzročilo živo zanimanje v trgovskem elementu, ki zahteva, naj se je odpravi.

Odobritev amnestije.

RIM, 23. Amnestija se ratificira v prihodnjem ministrskem svetu.

Vest o novem izbruhu Vezuva neresnična.

NEAPELJ, 24. (S.) Vest o novem izbruhu Vezuva je brez podlage: gre za požar, ki je izbruhnil v gozdu Demognole na Monte Somme. Ta požar je naredil vtisk, kakor bi šlo za vulkanski izbruh.

Stotnik Lucchi ni bil ustreljen.

RIM, 24. (S.) Nekateri listi iz sovražnih držav so bile pred kratkim priobčili vest, da je bil bivši avstroogorski stotnik Lucchi, ki se je povrnil v svoje rojstno mesto, obsojen od italijanskega vojaškega sodišča na smrt, in sicer zaradi trpinčenja italijanskih vojnih ujetnikov, ki so bili pod njegovim poveljstvom internirani v ujetniškem taboru v Braunau. Po točni preiskavi se je ugotovilo, da se ni vršilo sploh kazenskih postopov proti omenjenemu stotniku, in da gre za eno izmed neresničnih vest, ki jih priobčuje sovražna časopisja o italijanski državi.

Luksemburška delegacija pri Poincaréju.

METZ, 23. (S.) Predsednik francoske republike, Poincaré, je obiskal industrijske kralje ob Mozeli in Thoriwillu. Bil je povsod navdušeno sprejet. Sprejel je ob tej priliki tudi delegacijo, ki jo je poslala nadvojvodina Luksemburška. Router, predsednik delegacije, je spomnil protestiranje nadvojvodine Luksemburške proti kršenju njenih svetih pravic s strani Nemčije. Izrazil je željo, da bi nastopila nova doba miru in svobode, ki naj bi Francozi in Luksemburci združili v še tesnejše prijateljske vezi.

Poincaré je odgovoril, da nadvojvodina Luksemburška lahko računa na priščeno prijateljstvo Francoz, ki ji želi najboljšo srečo.

Predsednik Poincaré se je nato povrnil v Metz, kjer je izrazil v odgovoru na županov govor svoje veselje, da se je povrnil v mesto, kjer je preživel v minulem letu najtežje čase svojega življenja. Rekel je, da se mora za to zahvaliti glavnemu zvestobi Metza, ki je sedaj rešen in ima zagotovljen mir in blaginjo. Zaključil je svoj govor s klicom: »Živita francoska Lorenal!«

Predsednik Poincaré se je nato udeležil s svojo soprogjo obeda v mestni palači.

Ameriški senat za priklonitev Santunga h Kitaju.

WASHINGTON, 23. (S.) Senatska komisija za zunanje zadeve je odobrila na Lodgejev predlog popravek mirovne pogodbe, po katerem bi pripadal Santung Kitaju, a ne Japoniki.

General Dietrich načelnik Kolčakovske vlade.

OMSK, 23. (S.) Kolčak je nadomestil civilno osebo v svoji vladi z vojaškim oseblom. Za načelnika vlade je imenoval generala Dietricha, a generala Golodajna za načelnika višjega štaba.

Prihod letalca Anellotta.

VARŠAVA, 22. (Zakasnolo.) Letalski poročnik, ki ima seboj poslomko italijanskega ministrskega predsednika Nittija poljskemu ministrskemu predsedniku Paderewskemu, je priletel danes v Varšavo.

Generalni civilni komisar Cluffelli v Pul.

PULA, 24. V Pulo je prisel generalni civilni komisar Cluffelli, katerega so sprejeli na pomolu

Odšel sem — in žalost je hodila pred menoj in za menoj, in kamor sem pogledal, so povsod k tlom klonile cvetke svoje glavičve. Še nebo se je zagnilo s črno tkanino.

Na klancu sem še enkrat pogledal v ravan. Tedaj sem zaslísl še zadnji akord mi znane pesmi: Le enkrat bi videl...

Ne vem, kaj mi je zastavilo pot.

Kot se je naslonil pevec na svoje citre, tako sem se jaz na svojo popotno palico in se zamislil. Zdelo se mi je, da so citre govorile in zapele: Le poj o zelenem hribčku in o sočnati trti in o lepi naši domovini, a videl je ne boš več. Videl ne boš več tistih lepih planin, po katerih si hodil, in več ne boš trgal tistejga pustrega cvetja ter ga sipal okoli svojega klobuka. Videl ne boš več, kako solnce poljublja zemljo, kadar vstaja iz svojih sanj, in kako luna plava nad njo. In jokal ne boš več, ko boš umiral, ti zadnja solza ne bo potekla iz oči.

Ko sem slišal to pesem iz njegovih citer, tedaj je počila tudi struna v mojem srcu in zaplakal sem: O domovina, zakaj si zahtevala toliko od nas in zakaj si nam dala tako malo?

In ti svet, ki praviš, da si pripraven, vprašam te, ali naj vse naše matere prinesejo na oltar — kot na velikem krožniku najdražje, kar smo imeli: vse svetle in lepe in blage in odkrite, vse mile oči naše mladosti, ki jih je darovala domovini in ki jih krije sedaj brezkončna, temna noč?

In ko sem to pomislil, je bil bled in žalosten moj obraz.

vse civilne in vojaške oblasti. Tudi občinstvo ga je navdušeno pozdravilo. Po sprejemu si je šel ogledat komisar mesto in spomenike. Popokline je sprejel v palači komisariata oblasti, delegate gospodarskih ustanov in zastopnike častništva. Cluffelli se je razgovarjal z vsemi, se informiral o lokalnih razmerah in izrazil željo za splošno sodelovanje v prid narodnim interesom. Obiskal še nato mestno palačo in odšel.

„Italija se ne zaveda svoje nevarnosti.“

Italijanski ministrski predsednik Nitti je poslal vsem prefektom, t. j. pokrajinskim glavarjem, 21. t. m. okrožnico, iz katere naj v označen položaj, v katerem se nahaja Italija, posnamemo vsaj glavne misli, ker nam prostor ne dopušča, da bi okrožnico objavili v celoti. Ministrski predsednik pravi:

»Želim, da se po vseh pokrajinskih dela kar najzvišnejša propaganda, da se, kolikor je mogoče, pobudi proizvajanje, da se skriči poraba, da se dežela dovede na program štednje in dela.«

Italija se ne zaveda svoje nevarnosti. Navade, ki se razširjajo, ideje, ki se udomačujejo, nameni, ki privrejo, to vse je slika, znak položaja, ki ga je treba resno premetavati. Nikdar, že nekaj stoletij sem, cela Evropa ni bila v tako težkem položaju: predvsem Italija.

Treba je torej, da vsi, ki so v položaju, da morajo delati, sedaj delajo z vsemi svojimi močmi.

Ministrski predsednik poudarja potem, da velik del občinstva živi, kakor je živelo prej, da, so celo, ki hočejo manj delati za večjo odškodnino, namesto da bi delali intenzivneje. To da ni samo značilno dejstvo pri delavstvu, temveč v vseh socialnih razredih.

»Zelo malo ljudi je v Italiji, ki si stavijo vprašanje: Kako žive Italijani danes? Kako bodo živeli jutri?«

Proizvajanje se ni opomoglo, poraba pa ostaja velika. Italija živi, porablja več veliko stvari, ki jih ne proizvaja. Stavke se nadaljujejo in zahtevajo se nove skritive delovnega časa.

Kdo je kriv? Nekoliko vsi, predvsem pa, da nismo navedli občinstva resnice.

Ministrski predsednik toži, da so še vedno bogataši, ki naročujejo modne in luksurijsne stvari iz inozemstva.

Kako se preživlja Italija in kako živi? — Leta 1913. je Italija kupila za 1134 milijonov več kot pa prodala, leta 1916. je škodovala ta razlika že na 5302 milijona, leta 1917. na 10.682 milijonov, leta 1918. pa na približno 12 milijard, kar pa bo po končnem obračunu znašalo gotovo okoli 15 milijard. Italija kupuje žito, mast, premog itd. in ne daje drugega blaga v zameno: »dajemo dolgeve, ki jih sprejema zaupanje naših prijateljev in naših zaveznikov. Koliko časa more še trajati to?«

Priprava pol leta po primeru smo kupili za 7 milijard več kot prodali, kar presega vse prejšnje številke. Zato pravi Nitti, da je v teh razmerah stavka uničevalno sredstvo, kakor požar, opustitev dela pregreha, vsaka brezbržnost s strani podjetnikov pa zločin. In kdo se zaveda teh nevarnosti? Dejstvo je, da je treba delati veliko več kot pred vojno: treba je plačati minulost in skrbeti za sedanjost.

Položaj prehrane je gotovo težak. Z žitom posejana površina se je skrlila za približno 500.000 hektarjev. Prihodek je prejel ni zadostal, sedaj je najnezadostnejši. Uvažati je treba 30 do 32 milijonov kvintalov žita. Letos je bil pridelek v inozemstvu pičel. Treba bo večjih svot, ki jih je treba izposoditi izven Italije. Pri prodaji kruha je imela laniško leto država poltretjo milijardo izgube. Letos bo izguba še večja. Koliko časa more trajati to? Uvažati je treba okoli dveh milijonov kvintalov govedine in svinjine 300 tisoč kvintalov olja, 500 tisoč kvintalov mlečnih izdelkov itd. Nad polovico maslobo mora priti iz inozemstva.

ne da bi se sploh govorilo o premožju in vseh najpotrebnejših sirovinah.

Doslej so Angleži in Zedinjene države dajale kredit, če so bili izčrpani domači viri, odselej pa je pričakovati očinkovite pomoči

A — moje oko je bilo suho. Pravi jo pa, da je takrat človeška bol največja, ko se celo potok solz posuši.

(Koniec)

IIIjeva oporoka.

Av gust Šenoa. — Prevedel M. C.—

Odgovoril mi ni ničesar. Vprašala sem ga, ali se me je morda naveličal, ali morda ljubi drugo. Odgovoril mi je, da ne. Rotila sem ga, da naj mi vendar pove, kaj je. Odgovoril mi je, da se mora ustreliti. Mislija sem da je zblaznel, toda ni. Kar mi je rekel je živa rečnica.

— Ali res? — se je navidezno začudil odvetnik in privzdignil glavo.

— Živa resnica, vam pravim. Snoči je v neki družbi igral na karte in zaigral tri tisoč tujega denarja. Jutri zjutraj mora ta denar nadomestiti. Od kod? Ne dobi ga. Sedaj vidite, da bi se moral ustreliti.

— Sevedal — je dejal odvetnik in povsili glavo.

— Ti imaš denar, — mi je dejal stotnik; — prinesi mi ga, reši me, pa bom zopet tvoj... drugače se ustrelim, — je dodal zamolklo, skočil k omari in mi pokazal nabito pištolo.

Zazeblo me je. Ta človek bi se res ustrelil.

— Brez dvoma. Strasten je, — je dodal Jelusić mirno; — toda kriv si je sam. Zakaj pa igra s tujim denarjem?

— Ne vprašam, zakaj, se vprašam, kako.

samo še od Zedinjenih držav, ki edine morejo dati kredit in blago. Ko po vojni ne bo več pomoči zaveznikiških vlad, bo treba najti kredita v drugih oblikah, toda vedno s pomočjo zaveznikiških vlad.

Dolgi pomenjajo sužnost, in najhuje je, da se Italijani ne zavedajo tega, ne zavedajo se, da kruh, ki ga jedo, niso pridelali oni, da meso, ki ga jedo, prihaja od živine, ki se je pasla po amerikiških pašnikih, in da se vse to plačuje z dolgi. Za nad 38 milijonov Italijanov se mora hrana in vse, kar se v prvi vrsti potrebuje za življenje, dobavljati iz inozemstva, tako da 15 do 18 milijonov oseb, torej velik del Italije živi na upanje, ki sedaj preneha.

Položaj Italije je izredno težak, in zato da je vsak, ki v Italiji govori o revoluciji, sovražnik naroda in zastrupilec. Red se mora vzdržati z vsemi žrtvami. Proizvajanje je nemogoče, če ni redu, in »ker živimo na upanje in se moramo opomoči na upanje, moramo vzdržati red za vsako ceno. To je življenski pogoj.« Amerika ne more več dolgo dovoljevati kredita Evropi in ga tudi neče deželam, ki v kratkem ne uredijo svojega gospodarskega in finančnega položaja. Zasebniki ne bodo dovoljevali posojil, dokler se jim je bati, da bi se ta posojila porabljala za oboroževanje. Odslej se bo treba zatekati k zasebnikom in upnik zahteva varnosti. »Ogroženo nas največje nevarnosti, če se ne odločimo, da se s pogumom lotimo reševanja našega položaja.«

Ministrski predsednik pravi, da je v ta namen treba žrtve s strani prebivalstva, predvsem pa vztrajnega dela vseh razredov prebivalstva. Prenehati je treba z razpajanjem in omejitvi nepotrebne izdatke. V dveh do treh mesecih morajo biti državne finance urejene, kajti le tako bo Italija mogla imeti kredit. Medsebojni boji morajo prenehati ali se odgoditi na prihodnji čas. Sedaj je treba velikega premirja za delo. Da pa bo mogoče v resnici delati v tem smislu, je treba, da prebivalstvo spozna in upošteva položaj, v katerem se nahaja država.

Treba je torej predvsem omejiti porabo do skrajne mogoče meje. Cene kruha se mora polagoma zviševati, da doseže vsaj stroške proizvajanja. Treba je, da daje vedno prednost domačim proizvodom in omeji kolikor mogoče uvoz iz inozemstva. Štediti je treba tudi s proizvodi, ki jih je mogoče izvažati. Pomnožiti se mora poljedelsko in industrijsko proizvajanje, proizvajanje za domačo porabo in izvoz. Vsa razpoložljiva zemljišča se morajo obdelati. Kot kurivo naj se kolikor mogoče uporabljajo domači proizvodi. Ministrski predsednik graja, da so pokrajine, ki so prej živlele od koruze, sedaj pa hočejo imeti le pšenico, da se zavrata olje iz semenja in zmazano meso.

»Per angusta ad angusta« — »skozi stiske kvisku«, pravi ministrski predsednik in dostavlja tolažbo, da je treba le dela in dela, da bo Italija, če izrazi svoje naravne vire in upreže vse svoje mogočne delovne sile, v nekaterih letih velika industrijska in poljedelska država, mogočna demokracija, zelo bogata država. Zato pa je treba sedaj skrbeti samo za eno stvar: obstanek. »Premagati moramo težave miru z večjo živavostjo in večjimi žrtvami, kot pa težave vojne. Vzdržati je treba red za vsako ceno, delati napetije, porabljati manj, proizvajati več. Ne moremo izbirati, kako naj ravnamo. Ta načela odslej niso več moralno pravilo, temveč življenski pogoj.«

Gospod Nitti je govoril jasno in odkrito, tako, kakor še ni govoril noben italijanski državnik. Položaj Italije nam je po njegovih izjavah popolnoma jasen!

Konec boljševišta na Madžarskem.

(Od očevidca.)

SEGEDIN, 4. avgusta.

Bil sem priča začetku in koncu slave boljševske vladavine.

Bil sem prisoten v onem momentu, ko je francoski podpolkovnik Vix na čelu zaveznikiške misle izročil takratnemu predsedniku ogrske vlade grofu Karolyju v imenu entente znani ultimatum o sedanjim demarkacijski črti kakor politični mej.

Stotnik se hoče ustreliti, jaz pa brez njega ne morem živeti. Ne sme se ustreliti; jaz mu dam denar. Dajte, dajte, vam pravim.

— Jaz?

— Sevedal! Ko ste sprejel varuštvo, ste mi trdno obljubil, da dobim takoj denar iz one skrinje. Vi pa stvar zavlačujete, tako da še danes nimam denarja. Kaj je to?

— Računi še niso sestavljeni.

— Mar mi je računov; do jutri potrebujem denar.

— Koliko ste rekla?

— Najmanj tri tisoč.

— Trisitisoč, to je veliko, zelo veliko.

— To ni nič. Odprite skrinjo, ključe imate vi.

— Da, doma... enega, drugega pa hrani stari Petričević. Težavna stvar, zelo težavna stvar! Pomislite, kakšna odgovornost... moja vest, in Bog ve, ali bo hotel stari Petričević?

— On? Ha, ha, ha, — se je zasmejala udova obupno; — ta napravi za steklenico žganja vse. Toda vi... vil — je ošinila odvetnika s plametičnim očesom. — Vi ste kačal!

— Kač? Priporočam se, sluga pokoren, gospodinja Jaga! Grem domov sestavljati vaše račune. Vse dobite do zadnjega novčiča... to je, kar je vašega, vaša hči pa svoje. Upam, da bo v treh mesecih vse končano, dotlej pa se niti živa duša niti s prstom ne dotakne skrinje. Priporočam sel!

— Vragi! — je vzkrilnila razburjena žena in kakor besna planila s skrinjami pesmi na odvetnika. Jelusić je stal mirno, kakor bi bil

Bil sem v Budimpešti, ko je Karoly s teatralno a skrajno nepremišljeno gesto izročil vso oblast v roke ogrskega proletariata. Videl sem, kako so prikorakale z otoka Csepela — glasovitih tvorice za munijo Manfreda Weissa — prve čete rdeče garde v Budimpešto, v triumfu spremlje do takrat zaprte voditelje komunistov iz jebe v bivši kraljevski dvor, kjer je Bela Kunu v društvu z zloglasnim Samueljem proglasil diktaturo proletariata. Šlo je narečba naredbi; v prvih štirindvajsetih urah svoje vlade so izdali boljševiški diktatorji vso silo naredb, zakonov in določb, ki so bile v obraz dozdaj obstoječemu državnemu in socialnemu redu madžarske ljudovlade. Komunističarje javnega in privatnega imetja, socializiranje privatnih hiš, reorganizacija sodišč na principu nepartisanosti, reorganizacija pravice in zakonov in končno velkopotezne mobilizacije madžarskega proletariata, ki pa je ostala, kakor je moral priznati pri svojem odhodu sam Bela Kun, samo na papirju rdeči plakati.

Nočem raziskavati, zakaj in kako je prišlo na Madžarskem do tega državnega prevrata, največja krivica gre vsekakor grofu Karolyju in njegovi okolici, ki ni mogel upoštevati februarja, o približno prvga boljševiškega bura v Budimpešti, vse svoje moči, v krst vrst pa je kriva vsa madžarska javnost, ki je po proglasu samostojnosti Madžarske pokazala neverjetno apatijo do javnega življenja.

Zavezniki mislija je zapustila Budimpešto in prepustila proletarsko diktaturo in celo Madžarsko svojo usodi. Mogoče je bilo mnogim to postopanje entente nerazumljivo; ker je bila javna tajnost, da so poedini ogrski politiki naravnost prošli v Parizu pa tudi v Beogradu na oboroženo intervencijo proti komunistom. Ententa je samo morala in deloma tudi materialno podpirala organizacijo bele garde v Segedinu, a v notranje posele madžarskega boljševstva se ni mešala. To stališče entente je bilo sicer malo riskantno, ali — kakor so pokazali najnovejši dogodki — popolnoma pravilno, a obenem jako počeno za vse ostale narode, ker je pa ta način dosegla ententa, da vsi vsemu, ki sanjajo o svetovnem boljševstvu, svaričen vglad in dokaz, da če v praksi in življenju pa bili v državnem ali socialnem postopu; popolnoma nemogoče ustvarjanje boljševiške

